

интеллектуальные способности. Видеоигры – это уже не просто элемент досуга, это полноценные проекты, некоторые из которых внедряют в различные сферы жизнедеятельности человека, в том числе и в образование.

Список использованной литературы:

1. <https://www.ixbt.com/news/2020/03/25/half-life-alyx.html>
2. Jessica Lussenhop, Oregon Trail: How three Minnesotans forged its path <http://www.citypages.com/news/oregon-trail-how-three-minnesotans-forged-its-path-6745749>
3. <https://education.minecraft.net/how-it-works/what-is-minecraft/>
4. Марина Воронкова: Как компьютерную игру Minecraft применяют в образовании <https://activityedu.ru/Blogs/interesting/minecraft-v-obuchenii/>
5. <https://www.thetimes.co.uk/article/schools-adviser-puts-block-on-minecraft-lessons-p9hxlvxsl>
6. <https://platipy.readthedocs.io/en/latest/research/squire2006.html>
7. Squire K. From content to context: Videogames as designed experience // Educational Researcher. 2006. No. 35 (8). P. 19–29.
8. Ernest Adams: Fundamentals of Game Design, third edition/ New Riders. 2009 (с.561)
9. Чиксентмихайи М. В поисках потока. Психология включенности в повседневность. М.: Аль-пина нон-фикшн, 2011. 194 с.

ӘОЖ 372.881

**«ЕУАЗИЯЛЫҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІНДЕ CLIL-ТӘЖІРИБЕЛЕР:
ЖЕТИСТІКТЕР МЕН СӘТСІЗДІКТЕР»**

Нариман Сания Аслбековна

saniya_khairova@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ ақпараттық технологиялар факультетінің
информатика кафедрасының 1 курс докторанты,

Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – А.К. Альжанов

Бүкіл әлемде танымалдылықтың өсуіне және Еуропалық Одақтың CLIL халықаралық мультилингвизмнің тілдік саясатын жүзеге асырудың жетекші тиімді құралдарының бірі мәртебесін беруіне қарамастан, мұндай оқытуды ұйымдастырудың тетіктері мен нысандары әзірше қазақстандық жоғары мектептің профессор-оқытушылар құрамы өкілдерінің бір бөлігі арасында тиісті түсіністік таппай жатыр, бұл ұлттық ерекшеліктер мен дәстүрлермен байланысты. Дегенмен, ғаламдық әлемдік кеңістікте CLIL-дидактика жоғары білімнің перспективалы бағытына және білім алушылардың одан әрі табысты кәсібилендірілуін қамтамасыз ететін және таңдалған қызмет саласында мансаптық ілгерілеуді жеңілдететін тілдік және коммуникативтік құзыреттіліктерді сатып алу мен жетілдірудің пәрменді тәсіліне айналады.

Қазіргі уақытта қазақстандық жоғары оқу орындарында кәсіби құзыреттілікті меңгерумен шет тілін меңгеруді ұштастыратын кіріктірілген пәндік-тілдік оқытуға (бұдан әрі CLIL) негізделген курстарды белсенді енгізу байқалуда. Алайда, білім беру процесінің тиімділігін арттыруға мүмкіндік беретін CLIL технологиясын пайдаланудың нақты қалыптасқан тәжірибесі туралы айту әлі ерте.

CLIL-тәсілдің пайда болу және таралу тарихы 1990 жылдардың басынан басталады. Оның негізін салушы 1994 жылы ғылыми-педагогикалық әдебиетке "CLIL" терминін енгізген Дэвид Марш деп саналады, ал кейінірек CLIL-әдістемесін сипаттады, оның мәні басқа пәндерді оқытудың құралы ретінде шетел тілін қолдану. CLIL-тәсіл әр түрлі елдерде әрқалай дамыды. Солтүстік Америкадағы мемлекеттік білім беру жүйесі Еуропа, Оңтүстік Америка және Азияға қарағанда оны біршама жылдам қабылдады және бейімдеді. 2000 жылдан бастап

Еуропалық Одақ CLIL- ге Еуропада мультилингвизмді дамыту және халықаралық тіл саясатын жүргізу жөніндегі жетекші тиімді құралдардың бірі мәртебесін береді .

Соңғы онжылдықта CLIL-әдістемелер және оларды ұлттық білім беру институттарында практикалық қолдану туралы басылымдар саны айтарлықтай өсті. Зерттеудің шамамен жартысы студенттер мен оқушылардың тілдік құзыреттілігін арттыру тұрғысынан CLIL-тәсілдің тиімділігін бағалауға бағытталған [1-4]; жұмыстың едәуір бөлігі пәндік білімді қалыптастыру үшін оның өнімділігін зерттеу нәтижелерін көрсетеді [5-7]; жекелеген авторлар CLIL көмегімен когнитивті ойлауды ынталандыру мүмкіндіктері мен тәсілдерін іздестірумен айналысады [8-10].

Көпсалалы тілдік дайындық (2001-2007 жж.). Тіл дайындығының көпсалалы моделі (ESP) студенттерде әртүрлі салаларда релеванттық құзыреттілікті қалыптастыруды талап ететін сын- қатерлерге жауап ретінде пайда болды . Оқыту негізінен танымал "theme-based learning" (тақырыптық блоктар негізінде) дидактикалық моделі бойынша жүзеге асырылды. Ұйымдастыру тұрғысынан бұл модель оңтайлы болды, өйткені лингвист-оқытушылар арнайы кафедралардың өкілдерінен автономды жұмыс істеді, яғни оқу үдерісі жоғары оқу орнының әртүрлі құрылымдық бөлімшелерінің ұйымдастырушылық деңгейде тығыз қарым-қатынасын талап етпеді. Курс мазмұны пәндік білімдермен шамадан тыс жүктелмеді және оны жүзеге асыруда бұрынғысынша тілді оқыту басымдыққа ие болды. Мұндай жағдайда лингвист-оқытушының пәндік құрамдас бөлігі үшін жауапкершілігі біршама шектелді. Курс студенттер алған мамандықтың әр түрлі аспектілерінің төңірегінде құрылып, жалпы инженерлік тақырыптың бірқатар элементтерін қамтыды. Алайда, университеттің білім алушылардың тілдік дайындығын күшейту және ол үшін толыққанды жақсы ресурстық базаны құру талпыныстарына қарамастан, болашақ мамандардың құзыреттілігі әлі де жоспарланған үміттерге сәйкес келмеді.

Пәнаралық тандемдер (2008-2015 жж.). Ағымдағы талдау ESP-пәндер мазмұнының практикалық компоненттерінің әлсіздігін көрсетті, бұл қарым-қатынас жағдайларының шектеулігінде және контекстке негізделген тілдік формаларды таңдаудың еңсіздігінде көрсетілген. Қосымша жалпы академиялық блоктарды қалыптастыратын блоктарды енгізу жеткіліксіз болды. Жалпы білім беру үдерісіне кәсіби құрамдауышты – контентті білім жеткпеген , ол экспериментке қатысатын шет тілі оқытушыларының жалпы наным бойынша білім алушылардың білім беру бағдарламасын меңгеруге уәждемесіне оң әсер етуге және оларда маманның қажетті біліктілігін қолдайтын лингвистикалық, тілдік және коммуникативтік құзыреттілік саласындағы ағымдағы және одан әрі өз бетінше білім алу үшін тұрақты лингвистикалық база құруға қабілетті.

Студенттер сауалнамасының нәтижелерін өңдеу "Кәсіби шетел тілі" курсы шеңберінде кәсіби тақырыптарды талқылау, әдетте, олардың практикалық шешімдерін генерациялау болмаған кезде мәселелерді айқындаудан туындады деген қорытынды жасауға мүмкіндік берді. Кәсіби бағыттағы мәтіндерді аудару барысында арнайы лексика мен нормативтік грамматикалық құрылымдарды жеке "пайдалы" фразалар мен сөйлемдер түрінде қолдану дағдылары пысықталса да, терминологиялық дәлсіздіктер мен қателіктер жиі жіберілген. Нәтижесінде ұсынылып отырған оқу материалы әлсіз ассоциативті байланыстарға ие болды , осыған байланысты оны меңгеру қысқа мерзімді жадыда ұстауға ғана есептелген "жылдам білім" деп аталатын сипатқа ие болды: алынған білім кәсіби коммуникацияның барабар практикалық біліктеріне айналуға үлгермеді, себебі кезекті, жаңадан түскен ақпаратпен ығыстырылды.

Басқаша айтқанда, студенттердің құзыреттілігін дамыту Б. Блум таксономиясында қабылданған ұғымдық аппараттың терминологиясына сәйкес "түсіну" және "пайдалану" білім деңгейлерінде тежелді және "талдау", "синтез" және "бағалау" деңгейіне дейін көтерілуге үлгермеді. Осылайша, білім алушылардың когнитивті үдерістері жеткіліксіз қарқынды болды, бұл оларда ұзақ мерзімді және сапалы білімнің қалыптасуына кедергі жасады.

Бұл мәселені шешудің бір амалы ретінде пән оқытушыларын CLIL-технологияларының нұсқасын әзірлеуге тарту болды, бұл "педагогикалық тандемдер"-дің пайда болуына әкелді.

Тандемдерде жұмыс істеу, яғни екі оқытушының (лингвист және пән) шағын кәсіпқойлық курсты жүргізуі пәндік және тілдік білім интеграциясы форматында пәнаралық көзқарас идеясын жүзеге асырудың кезекті кезеңі болды. Оқыту "adjunct/linked learning" (интеграцияланған оқыту) моделіне негізделді. Пән мұғалімі өзінің күші мен қызметін контенттік білімді трансляциялауға, ал оқытушы-лингвист – "Кәсіби шетел тілі" пәнінің пәндік мазмұнының контекстінде тілдік дағдылар мен іскерлікті қалыптастыруға бағыттады. Жаңа модель алдыңғы құрылыммен салыстырғанда күрделі болды, өйткені екі түрлі сала мамандарының, түрлі кафедра өкілдерінің – гуманитарлық және профильді өзара іс-қимылын білдірген. Мұндай тәсілдің тиімділігі айқын, алайда оқу процесіне осындай курстарды жаппай енгізу оқу материалдарын әзірлеу мен іске асыруға арналған уақытша ресурсты елеулі ұлғайтуды талап етеді. Бұдан басқа, осы практика үшін қажетті тұрақтылық дәрежесін қамтамасыз ету қиын, өйткені оның нәтижелілігі тілдік біліктіліктің белгілі бір деңгейі бар (B2 деңгейінде тілді меңгеру) бейінді кафедраларда мамандардың болуына байланысты.

CLIL-оқыту, атап айтқанда ЕҰУ (2016-2019 жж.). Аталған кезеңде тілдік құзыреттілік көптеген қазақстандық университеттермен мамандардың кәсіби біліктілігінің аспектісі ретінде ғана емес, сонымен қатар университеттің дамуына ықпал ететін құрал ретінде, атап айтқанда, білім беруді жаһандандыру және интернационалдандыру жолымен сенімді ілгерілетуге мүмкіндік беретін құрал ретінде қарастырыла бастады.

Интернационалдандыру және бәсекеге қабілеттілікті арттыру саласындағы жаңа мемлекеттік білім беру стратегиясы университеттердің басшылығы мен профессор-оқытушылар құрамынан, соның ішінде тіл саясаты саласында батыл іс-әрекеттерді талап етті.

Бұл жолы мамандардың шет тілді кәсіби даярлығының жаңа стратегиясы ретінде университет шетел тілі пән білімін беру құралы болып табылатын, ал жетекші (және жалғыз) оқытушы-пән оқытушысы болып табылатын тілді және мамандықты ықпалдастыра оқытудың пайдасына таңдау жасады. Лингвистер 1-2 курстарда студенттердің базалық тілдік дайындығына ғана жауапты. Жаңа пәндерді енгізу кезінде университетте пән оқытушыларының шетел тілінде сабақ жүргізуі бойынша айтарлықтай үлкен тәжірибе болды, сәйкесінше, лингвистердің көмегімен жасалған әдістемелік жұмыстардың белгілі бір арсеналы да болды.

Алайда, жаңа пәнді іске асыру кезінде келесі сұрақтар пайда болды:

✓ пән оқытушысының шет тілін меңгерудің қандай деңгейін CLIL-курсын жүзеге асыру үшін жеткілікті деп санауға болады?

✓ егер жалпы академиялық бағыт туралы сөз болса, курсты лингвистерге оқытуға жіберуге бола ма?

✓ CLIL курсы тек пәндік құрамдауыш емес, мысалы, академиялық хат және ғылыми коммуникация дағдыларын қалыптастыруға бағытталған болуы мүмкін бе?

✓ тілдік және пәндік кафедралардың өзара әрекеттесудің сипаты қандай?

✓ ағылшын тіліндегі курс ана тілінде бұрын оқыған материалды қайталауы мүмкін бе?

✓ контент білімін жоғалтпау үшін курс қаншалықты күрделі болуы керек?

✓ мазмұны ретінде - пән бе әлде тіл ме?

✓ нені және қалай бағалау керек?

✓ студенттер арасында шет тілін меңгерудің төмен деңгейін өтеу әдісі қандай?

Осы мәселелердің көпшілігі әлі күнге дейін ашық қалып отыр. Бұл көбінесе әлемдік тәжірибеде CLIL-әдістемелерді қолдану ұлттардың жоғары көші-қоны кезінде қоғамның лингвистикалық шоғырлануы немесе университеттердегі академиялық ұтқырлық болсын, өзінің жергілікті немесе ұлттық бағыттылығына ие.

CLIL-курстардың ерекшелігі мазмұнның қиындық деңгейі мен оны білдірудің тілдік құралдары арасындағы, яғни кәсіби және лингвистикалық құзыреттер арасындағы дұрыс тепе-теңдікті таңдау болып табылады, тілдік күрделіліктің жоғарылауы пәндік күрделіліктің төмендеуімен және керісінше өтелуі тиіс. Мұндай теңгерімділікке лингвистикалық әлеуетке, сондай-ақ белгілі бір пән саласы үшін неғұрлым типтік тілдік құрылымдарды таңдау спектріне ие контентті мұқият жоспарлау және іріктеу арқылы қол жеткізіледі. [11]

CLIL-курстарды іске асыруда өзін-өзі бағалау мүмкіндігі ерекше орын алады, өйткені бұл жағдайда оқытудың жетекші принципі өзара әрекеттесу кезінде коммуникация болып табылады, демек, өзін және өз қызметін жалпы қызметтің үлкен тізбегінің буыны ретінде көрсету дағдылары мен іскерліктері және оған өзінің қатысу және жалпы іске қосқан үлесін анықтау болып табылады, бұл өзін-өзі талдау мен өзін-өзі дамыту белсенділігін арттырады. Өзін-өзі бағалау кезінде ыңғайлы және көрсеткіштік өлшеу құралы "білемін/аламын" формуласына сәйкес берілген тұжырымдар жиынтығын қамтитын тапсырмалар болып табылады. [12]

ЕҰУ-де CLIL-оқытуды жүзеге асыру кезінде кадр мәселесі өзекті болды. Эксперимент қатысушыларын іріктеудің жалғыз критерийі оқытушыларда шет тілін меңгерудің жалпыеуропалық шкаласы бойынша B2 деңгейін беру туралы куәландыратын шет тілі бойынша сертификаттың болуы болды. Университет тарапынан әдістемелік қолдау алдын ала тиісті деңгейде жүргізілген жоқ және нәтижесінде біз оқытушылар арасындағы CLIL-тәсілдің мәнінің бытыраңқы түсіндірмелерімен бетпе-бет келдік.

Бақылаулар оқытушының лингвистикалық дайындығының жетіспеуі (оның техникалық аударма ерекшелігін, ағылшын тілінде сөз тіркестері мен терминологиясын құруға жеткіліксіз білуі) оны үнемі ана тіліне көшуге мәжбүрлегенін көрсетті, бұл өз кезегінде, оқыту мақсатының бұрмалануына және студенттердің шет тілін қарым-қатынас құралы ретінде қолданудан бас тартуына (әдепкі бойынша) әкеп соқты. Осылайша, білім алушылардың барлық ойлау процестері шетел тілінде емес, оқыту тілінде жүзеге асырылды. Сонымен қатар, студенттердің шет тілінің тілдік деңгейі оқытушыға қарағанда кейде жоғары болды. Студент игерілетін контентке қатысты оқылатын курстың мазмұнына сенімсіздікпен қарай бастады. Осы себепті студенттер шет тілінде сабақтың мәні мен мақсатын түсінбеді және белсенділіктің әлсіздігін көрсетті.

Шет тілінде сабақ жүргізетін оқытушылар тілдік материалды қалыпқа келтіру принципін сақтамай, негізінен ұғымдар мен терминдерді түсіндіреді. Басқаша айтқанда, функционалдық нысанда тілдік материалды ұсына отырып, мәтінге семантикалық талдау жүргізілмейді. Мұндай сабақ көбінесе ЕМІ-оқытуға (English as a Medium of Instruction) және тек ішінара – CLIL сәйкес келеді.

Сонымен, CLIL - бұл шет тілі пәнді оқыту құралы ретінде пайдаланылғанда және сонымен қатар оқыту объектісі болып табылатын екі жақты мақсатқа жетуге бағытталған оқыту тәсілі.

Бүгінгі таңда CLIL-оқыту Қазақстанның көптеген жоғары оқу орындарында басталды. Сонымен қатар, ЖОО-ның "кең ауқымды білім беруге", оның ішінде шет тілінде пәндік оқуға дайындығы сияқты маңызды міндеттер шешілмеген. Мұндай оқытуды енгізу кезінде бірінші кезеңдерде ол тұтас курс шеңберінде жеке шағын модульдер түрінде ұйымдастырылуы мүмкін. Мұндай сабақтарды студенттер жақсы қабылдайды және оқытушы үшін үлкен міндет болып табылады. Жоғары оқу орнын басқару жүйесіне, егер ол білім беру мекемесінің жоғары рейтингтік позицияларына мүдделі болса, өзгерістерге неғұрлым икемді болу қажет.

Еңбек нарығының пассивтілігі уақыт өте келе білім беру шекараларының ашықтығы мен академиялық ұтқырлық бағдарламаларын тарату есебінен азаятын болады. Осыған байланысты оқу және кәсіби қарым-қатынас жасау үшін шет тілін тиісті деңгейде меңгеру міндетті болып, студент жоғары білім арудың баламасыз шарты ретінде қабылдауы тиіс. Бұл шарт білім беру стандарттарына енгізілуі мүмкін және енгізілуі тиіс. Жоғары оқу орындарына шетелдік мамандарды тарту үшін ресурстар жасау керек, сол арқылы университетте табиғи тілдік ортаны қалыптастыру үшін алғышарттарды қамтамасыз ету және студенттерді шет тілінде сөйлесуге үйрету керек. Студенттер мен жоғары оқу орындары оқытушыларының тілдік құзыреттілігі түріндегі әлеуетін дамыту және нығайту, сонымен қатар университеттің интернационализациясының жоғары қарқынының қажеттілігімен байланысты. Шет тілі, көбінесе ағылшын тілі, кейбір жағдайларда әр түрлі мәдениет пен ұлт өкілдері арасындағы өзара іс-қимылдың жалғыз мүмкінді құралы болып табылады. Мысалы, ЖОО каталогтарында "оқыту тілі – ағылшын" деген белгісі бар білім беру бағдарламалары жиі пайда болуда. Оқу

ұйымының даму бағдарламаларында көрсетілген барлық шарттарды есепке алу оған серпінді өзгертін әлемде қажетті жұмыс тәжірибесін алуға және білім беру қызметтері нарығында өз позициясын нығайтуға мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Lasagabaster D., Sierra J. M. Internationalisation, multilingualism and English-medium instruction // *World Englishes*. 2011. Vol. 30, № 3. P. 345–359.
2. Lasagabaster D., Sierra J. M. Immersion and CLIL in English: More differences than similarities // *ELT Journal*. 2009. Vol. 64, № 4. P. 367–375.
3. Lasagabaster D., Doiz A., Sierra J. M. Motivation and foreign language learning: From theory to practice. Amsterdam: John Benjamins, 2014. P. 173–183.
4. Dalton-Puffer & Smit (eds.). *Empirical Perspectives on CLIL Classroom Discourse*. Frankfurt, Vienna etc.: Peter Lang., 2007. P. 7–23. Available from: <https://www.univie.ac.at/Anglistik/Dalton/SEW07/Dalton-Puffer.pdf> (дата обращения 20.07.2017).
5. Van de Craen P., Mondt K., Allain L., Gao Y. Why and how CLIL works. An outline for a CLIL theory // *Views*. 2007. Vol. 16, № 3. P. 70–78.
6. Bruton A. CLIL: Some of the reasons why and why not // *System*. 2013. № 41. P. 587–597. Available from: <https://www.researchgate.net/publication/259127119> CLIL Some of the reasons why and why not (дата обращения 23.07.2017).
7. Dearden J., Macaro E. Higher education teachers' attitudes towards English: A three country comparison // *Studies in Second Language Learning and Teaching*. 2016. Vol. 6, № 3. P. 30–34.
8. Ting T. CLIL ... Not Only Immersion But Also More Than the Sum of its Parts // *ELT Journal*. 2011. Vol. 65, No. 3. P. 314–317. Available from: <http://dx.doi.org/10.1093/elt/ccr026> (дата обращения 21.08.2017).
9. Rumlich D., Stebner F. Cognitive load theory in the context of bilingual education: Exploring uncharted territory // 9th international cognitive load theory conference. Bochum, Germany. 2016. P. 22–24.
10. Roussel S., Joulia D., Tricot A., Sweller J. Learning subject content through a foreign language should not ignore human cognitive architecture: a cognitive load theory approach // *Learning and Instructions*. 2017. № 52. P. 69–79.
11. Coyle D., Hood P., Marsh D. *CLIL: Content and language integrated learning*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. 552 p.
12. Meyer O. *Introducing the CLIL-Pyramid: Key Strategies and Principles for CLIL Planning and Teaching // Basic Issues in EFL Teaching*. Heidelberg / ed. by M. Eisenmann, T. Summer: Winter, 2011. P. 295–313.

ӘОЖ 004.3

БІЛІМ БЕРУДЕГІ ТОЛЫҚТЫРЫЛҒАН НАҚТЫЛЫҚТЫ ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕМЕСІ

Нуридин Айгерим Оралбайқызы

nur_ako99@mail.ru

4 курс студенті, 5В011100 - Информатика (білім беру), ақпараттық технологиялар факультеті, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Ғылыми жетекші – А.Б.Закирова

Аннотация. В данной статье приводится методика применения дополненной реальности в образовании. Преимущества и недостатки данной методики.

Түйіндеме. Бұл мақалада білім берудегі қосымша шындықты қолдану әдістемесі келтіріледі. Осы Әдістеменің артықшылықтары мен кемшіліктері.

Abstract. This article describes the method of using augmented reality in education. Advantages and disadvantages of this method.

Ключевые слова: дополненная реальность, образование, AR, VR.